

Сірко Роксолана,

*доктор психологічних наук, професор,
начальник кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Слободяник Володимир,

*кандидат психологічних наук, доцент, начальник інституту післядипломної
освіти, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ САМОЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Необхідність дослідження самозбережувальної поведінки фахівців сектору безпеки та оборони України зумовлена наявністю низки актуальних проблем, що особливо загострюються в умовах воєнного стану.

Передусім ця проблема зумовлена загостренням питання збереження життя та здоров'я молодого покоління. За статистичними даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Україна належить до країн із високим рівнем самогубств, значна частина яких пов'язана зі зловживанням психоактивними речовинами та алкоголем [3]. На сьогодні питання здоров'я переважно перебуває у сфері діяльності медичних служб, які орієнтовані здебільшого на діагностику та лікування захворювань, тоді як профілактичні заходи в умовах соціально-економічної нестабільності залишаються недостатньо розвиненими. Зокрема, відсутні системні загальнодержавні програми, спрямовані на формування здорового способу життя в сім'ї як базовому середовищі становлення самозбережувальної поведінки. Водночас актуалізується потреба у підвищенні культури здоров'язбереження особистості, що передбачає відповідальне ставлення до власного здоров'я, відсутність адиктивної поведінки, належний рівень обізнаності щодо причин і наслідків захворювань, а також сприяє своєчасному зверненню за медичною допомогою [6; 7].

Наступна проблема пов'язана з недостатнім рівнем розробленості здоров'язбережувального навчання та виховання у закладах вищої освіти. Аналіз наукових джерел засвідчує, що в практиці професійної підготовки майбутніх фахівців відсутня системна та цілеспрямована робота щодо формування самозбережувальної поведінки. Зокрема, спостерігається дефіцит спеціалізованих навчальних курсів і тренінгів, спрямованих на профілактику адиктивної поведінки, зміцнення репродуктивного здоров'я, а також розвиток навичок безпечної поведінки, зокрема у сфері статевого життя.

Третя проблема зумовлена зростанням складності діяльності у сфері ризиконебезпечних професій, а також збільшенням кількості природних катастроф і техногенних аварій у державі. Додатковим чинником виступає складна соціально-політична ситуація, пов'язана з воєнними подіями, що актуалізує необхідність переосмислення окремих аспектів професійної підготовки таких фахівців. Специфіка діяльності в особливих та екстремальних

умовах, з одного боку, висуває підвищені вимоги до стану здоров'я працівників, а з іншого – під впливом численних стресогенних факторів чинить негативний вплив на їхнє фізичне й психічне благополуччя. За результатами аналізу наукових джерел, значна частина фахівців, які працюють у ризиконебезпечних умовах, вдається до шкідливих для організму способів зняття нервового напруження [9].

Отже, окреслені проблеми свідчать про зростаючу актуальність формування самозбережувальної поведінки фахівців сектору безпеки та оборони України, особливо у контексті сектору безпеки та оборони України. Недостатній рівень профілактичної роботи, обмеженість здоров'я збережувальних освітніх практик, а також вплив сучасних соціально-політичних і професійних викликів зумовлюють необхідність комплексного підходу до підготовки фахівців. У зв'язку з цим особливого значення набуває впровадження психосоціальних та психологічних програм, спрямованих на розвиток навичок самозбереження, підвищення стресостійкості та відповідального ставлення до власного здоров'я, що є важливою передумовою ефективної професійної діяльності в умовах підвищеного ризику.

Список використаних джерел:

1. Koval I., Yaremko R., Hurtovenko N., Sirko R., Stelmakh O., Slobodanyk V., Kulyk Y., Hoian I. Juniors' extreme risky behavior in the context of the structure of self-efficacy in competitive activity. *Journal of Physical Education and Sport*. Vol. 24 (Issue 10), Article 257. P. 1331–1341. October 2024. DOI:10.7752/jpes.2024.10257
2. Sirko, R. I., Slobodanyk, V. I., and Sheveleva, Yu A. Theoretical analysis of the Psychological concept of Self-Preservation behavior among specialists in extreme types of activities. *Publishing House «Baltija Publishing»*. 2020.
3. Всесвітня організація охорони здоров'я. Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004.
4. Сірко Р., Слободяник В. Дослідження стрес-факторів екстремальної діяльності психологів оперативно-рятувальної служби. 2024.
5. Слободяник В. І. Теоретичні аспекти дослідження емоційного вигорання педагогів навчальних закладів ДСНС України. *Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 2018.
6. Слободяник В. І. Теоретичний аналіз соціально-психологічних підходів процесу формування особистості курсанта. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. № 14 (4). С. 200–205.
7. Слободяник В. Формування особистості курсанта ДСНС України. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. № 2. С. 95–102.
8. Слободяник В. Психологічні особливості прояву самозбережувальної поведінки особистості в умовах невизначеності. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. Серія «Педагогіка. Психологія». 2025. № 7. С. 208–213.
9. Слободяник В., Сірко Р. Дослідження самозбережувальної поведінки фахівців ризиконебезпечних професій: практичний аспект. Харків: ХНУПС ім. Івана Кожедуба, 2023.